

Spacer po centrum – scenariusz zajęć
autorki: Anna Talarczyk, Anna Danilewicz
organizator: Białostocki Ośrodek Kultury
/Centrum im. Ludwika Zamenhofa

grupa wiekowa: 10-15 lat
czas trwania: 90 min
liczba uczestników: 10-30 osób

Celem zajęć jest rozbudzenie u uczestników zainteresowania historią lokalną oraz zachęcenie ich do indywidualnego poznawania i interpretowania (traktowania ze zrozumieniem) tej historii. Ponadto warsztaty mają na celu popularyzację Mediateki CLZ (oraz archiwów w ogóle) jako źródła wiedzy o historii miasta, ale też jako społecznego archiwum pamięci oraz medium, które może łączyć najmłodsze i najstarsze pokolenia mieszkańców miasta.

potrzebne materiały:

- zdjęcia do wydrukowania w dwóch egzemplarzach (załącznik nr 1);
- zdjęcia do wydrukowania i przyklejenia na ścianę (załącznik nr 2);
- karteczki samoprzylepne, taśma papierowa, mazaki, długopisy, plastelina, wykałaczki;
- teksty źródłowe (załącznik nr 3);
- archiwalne mapy Białegostoku, wraz ze zdjęciami (załącznik nr 4);
- 3 tablety z nagraniami z Mediateki CLZ (załącznik nr 5), ew. transkrypcje tych nagrań;
- karta pracy (załącznik nr 6).

1. Wprowadzenie/ 5 min

Prowadzący wita uczestników i krótko przedstawia im plan zajęć:

Witam Was serdecznie i zapraszam na warsztaty „Spacer po centrum”. Podczas zajęć będziemy pracować w grupach, korzystać z nagrań, archiwalnych fotografii, map, naszej wyobraźni i pamięci.

Zacniemy od prostego zadania, która pomoże nam się rozgrzać. Każdy z Was otrzyma fotografię. Nie pokazując jej nikomu, posługując się jedynie opisem musicie znaleźć osobę z takim samym zdjęciem. Dopiero gdy jesteście pewni, że znaleźliście parę sprawdzacie. Kto znajdzie parę ten siada na swoim miejscu.

Rozdajemy uczestnikom zdjęcia z załącznika nr 1. Odpowiednią liczbę zdjęć drukujemy w dwóch egzemplarzach. Jeżeli jest nieparzysta liczba osób jedno zdjęcie otrzymują dwie osoby.

2. Galeria i pytania/ 5 min

Przed zajęciami umieszczamy na ścianach 6 wydrukowanych zdjęć przedstawiających białostoczian z okresu międzywojennego (załącznik nr 2). Od zdjęć prowadzimy krótkie linie (np. z taśmy papierowej). Tyle linii, ilu uczestników się spodziewamy.

Przyjrzyjcie się galerii na ścianach. Fotografie pochodzą z lat 20-30. XX w., osoby na nich w tamtym czasie miały mniej więcej tyle lat ile Wy teraz. Ile mają lat obecnie? A ile mają Wasi dziadkowie, pradiadkowie?

Wyobraźcie sobie teraz, że macie okazję spotkać się z tymi ludźmi? O co byście ich zapytali (miasto, życie w tamtym czasie, chwila w której zostali sfotografowani)?

Rozdajemy uczestnikom kartki (np. małe, samoprzylepne) i mazaki/długopisy.

Partnerzy:

Karta
Ośrodek

Patroni medialni:

Spacer po centrum – scenariusz zajęć
autorki: Anna Talarczyk, Anna Danilewicz
organizator: Białostocki Ośrodek Kultury
/Centrum im. Ludwika Zamenhofa

 Zapiszcie te pytania na kartkach i przyklejcie je do jednej z linii. Czy ktoś chce przeczytać swoje pytanie? **(Czytamy pytania 3-4 osób i krótko podsumowujemy).**
Resztę odpowiedzi, możliwe, że nie wszystkie, poznamy w dalszej części zajęć.

3. Tło historyczne/ 20 minut

 Czy wiecie jak nazywa się okres historyczny z którego pochodzą fotografie, które omawialiśmy? Skąd wzięła się jego nazwa? Omówmy krótko sytuację w Polsce i na świecie w tamtym czasie.

 Krótko omawiamy okres dwudziestolecia międzywojennego w Polsce i na świecie. W tym momencie nie mówimy jeszcze nic o Białymstoku.

Okres międzywojenny na świecie

Dwudziestolecie międzywojenne to okres w historii Europy od zakończenia I wojny światowej (początek 28 lipca 1914 r., koniec 11 listopada 1918), a wybuchem II wojny światowej (1 września 1939 – 2 września 1945). I wojna światowa (w latach 20. i 30. XX wieku nazywana „wielką wojną”) – konflikt zbrojny trwający pomiędzy ententą, tj. Wielką Brytanią, Francją, Rosją, Serbią, Japonią, Włochami (od 1915) i Stanami Zjednoczonymi (od 1917), a państwami centralnymi, tj. Austro-Węgrami i Niemcami wspieranymi przez Turcję i Bułgarię. W wyniku I WŚ upadły wielkie europejskie imperia: Cesarstwo Austro-Węgierskie, Cesarstwo Niemieckie, Imperium Rosyjskie, Imperium Tureckie. Powstało wiele nowych państw narodowych na gruzach imperiów m.in. Polska, Czechosłowacja, Węgry, państwa Bałtyckie. Po I WŚ w całej Europie nastąpił wielki kryzys gospodarczy, spowodowany m.in. zniszczeniami wojennymi. Kryzys najmocniej dotknął Niemcy i nowopowstałe państwa.

Okres międzywojenny w Polsce

Polska po 123 latach odzyskała niepodległość, do tej pory nie istniała na mapach. Nowe państwo składało się z terenów 3 różnych zaborów (Rosja, Prusy, Austria). Trzy różne państwa, które bardzo mocno różniły się pod względem rozwoju gospodarki, zasobów ludzkich, szkolnictwa. Polska powstała i od razu zaatakowana została przez Rosję, kształtowanie granic trwało więc do 1921 r.

- wprowadzenie władzy autorytarnej w Polsce w 1926 r.
- słaba demokracja, brak stabilnego rządu – przez 20 lat Polska miała 19 premierów
- rozwarstwienie społeczne, duże różnice w regionach w Polsce – było kilka miast, a poza nimi miasteczka, wsie i bieda.

Okres międzywojenny w Białymstoku – tego nie mówimy!!!

- brak charakteru miejskiego (do 1862 prowincjonalne miasteczko)
- duża różnorodność mieszkańców: mniej więcej połowa byli to Żydzi, dalej Polacy, Niemcy i ludność tzw. tutejsza
- wiele manufaktur (należących do fabrykantów żydowskich i niemieckich)
- brak kanalizacji, oświetlenia ulic, niestabilne władze
- Białystok to miasto małych drewnianych domów, jednak liczba mieszkańców jak na te okolice była bardzo duża (ok. 80 tys.).

Partnerzy:

Ośrodek **Karta**

KSIĄŻNICA
PODLASKA
im. Łukasza Górnickiego w Białymstoku

Patroni medialni:

kurier Poranny

Białystok ONLINE
www.BialystokOnline.pl

RADIO
AKADERA
87.7 FM

TVP3
BIAŁYSTOK

HIST
MAG
.ORG

! Teraz uczestnicy sami poznają historię Białegostoku z tego okresu – metodą jigsaw (tekst pochodzi ze strony Białystok.pl, trochę skrócony i uproszczony) – celem zadania jest szybkie opanowanie podstawowych informacji historycznych. **Uwaga – pilnowanie czasu jest w tym zadaniu bardzo istotne.**

U Pierwsza tura: dzielimy uczestników na trzy zespoły, każdy siada osobno. Następnie każda grupa dzieli się na dwie podgrupy: A i B.
Każy uczestnik dostaje odpowiednią kartkę z fragmentem tekstu (załącznik nr 3).

! **UWAGA – dla każdej grupy trzeba wydrukować tyle kopii, ilu uczniów przewidujemy na daną grupę. Ponadto w każdej grupie muszą być teksty oznaczone A i B – tekst jest ten sam, ale dzięki literkom łatwiej będzie prowadzić kolejne tury gry.**

Wyjaśniamy, że każda grupa ma inny tekst. Prosimy, żeby starali się zapamiętać jak najwięcej detali, szczegółów. Wyjaśniamy, że w kolejnych turach, jako eksperci, będą mieli za zadanie podzielić się tymi informacjami z kolegami i koleżankami z innych drużyn, muszą więc być świetnie przygotowani. Uczniowie mają dwie minuty na zapoznanie się z tekstem i szybkie omówienie najważniejszych informacji. Ustalają, które to informacje.

Druga tura: zgodnie z tym, co mają napisane na kartkach. Grupy A zostają na miejscu, grupy B idą do kolejnej drużyny – jako eksperci. W ciągu dwóch minut mają wymienić jak najwięcej informacji – przekazać to, co sami zapamiętali i jak najwięcej dowiedzieć się od uczestników z drugiej grupy. Prowadzący mówi, kiedy minęła minuta.

Trzecia tura: kolejna zmiana, kolejna wymiana informacji.

Podsumowanie: po trzech turach wszystkie grupy mają już komplet najważniejszych informacji. Odkładają kartki. Teraz robimy szybki quiz sprawdzający, na punkty. Która grupa pierwsza poda prawidłową odpowiedź, zdobywa punkt:

Przykładowe pytania:

Jak nazywał się najstynniejszy wojewoda białostocki?
Obowiązek szkolny w okresie międzywojennym obowiązywał dzieci do jakiego wieku?
Kiedy Białystok odzyskał niepodległość?
Co to są kolonie mieszkaniowe?
Co produkowano w Białymstoku w okresie międzywojennym?
Jakie inwestycje rozpoczęto w okresie międzywojennym? Wymieńcie min. 2.

Zwycięska drużyna ma prawo jako pierwsza wybrać stolik do dalszej pracy.

4. Mapa – wprowadzenie do zajęć/ 10 minut

Przenosząc się w czasie, będziemy tak naprawdę rozmawiać o naszym mieście, o tym jak się zmieniło? A czy Wy wiecie jak bardzo zmienił się Białystok? Jesteście pewni, że umielibycie poznać wszystkie znane Wam dzisiaj miejsca?

Spacer po centrum – scenariusz zajęć
autorki: Anna Talarczyk, Anna Danilewicz
organizator: Białostocki Ośrodek Kultury
/Centrum im. Ludwika Zamenhofa

 Każda grupa siada przy jednym stole, na którym są już przygotowane materiały dydaktyczne: fragment planu centrum miasta z okresu międzywojennego (załącznik nr 4), najlepiej w formacie B2, ale może być mniejszy), zdjęcia przedstawiające Białystok z okresu międzywojennego (załącznik nr 4), tablet z nagraniem z Mediateki CLZ (załącznik nr 5), plastelina, modelina, mazaki, papier, wykałaczki oraz kawałki papieru wielkości ok. 10x10 cm;

 UWAGA – zdjęcia dla poszczególnych grup należy wydrukować dwustronnie, tak aby były podpisane na odwrocie (można też podpisać je ręcznie).

 Przyjrzyjcie się mapie przed Wami, umiecie określić, jaki fragment miasta przedstawia? Proszę aby każda grupa wyjaśniła, jaki fragment centrum miasta mają przed sobą (trzy główne ulice, charakterystyczne budynki)

Pytania pomocnicze: Czy poznajecie ulice? Czy coś się zmieniło? Zlokalizujcie znane Wam miejsca, budynki, ulice.

Niech każdy zaznaczy 1 miejsce z jakiegoś powodu ważne, albo po prostu dobrze znane – z dzisiejszego Białegostoku; zapiszcie swoją odpowiedź na kartce i przy pomocy wykałaczki oraz plasteliny umieśćcie w odpowiednim – mniej więcej – miejscu).

Teraz przeniesiemy się w czasie, czyli zobaczymy, co w tych miejscach zdarzyło się przed wojną, jak dokładnie wyglądać mogło to miejsce itp.

5. Mapa – spacer po centrum

a) Wprowadzenie/ 5 minut

 Czym jest historia mówiona? – najpierw pytamy uczestników, potem dopowiadamy to, czego sami nie powiedzą.

 Historia mówiona to nagrywanie, zachowywanie, interpretacja i udostępnianie historycznych informacji, których źródłem są osobiste przeżycia i opinie świadków wydarzeń. Początki historii mówionej jaką znamy obecnie sięgają XIX wieku, czyli momentu pojawienia się fonografu – pierwszego rejestratora dźwięku.

Mediateka CLZ – multimedialne archiwum historii mówionej miasta i regionu to projekt dotyczący gromadzenia relacji „świadków historii”, który BOK/CLZ realizuje od 2010 roku. Jego podstawowe cele to stworzenie podwalin pierwszego w mieście profesjonalnego archiwum historii mówionej oraz ochrona i upowszechnianie dziedzictwa kulturowego, historii miasta i regionu. Do tej pory zarejestrowanych i opracowanych jest blisko 300 godzin nagrań wideo i kilkadziesiąt godzin nagrań audio. Oznacza to ponad 150 wywiadów z świadkami historii. W zbiorach znajduje się też ok. 10000 zdigitalizowanych zdjęć i dokumentów. Najważniejsze ścieżki tematyczne to: Najstarsi białostoczanie, Bojary, Ach! Co to był za ślub – tradycje ślubne w różnych wyznaniach; Białostoccy esperantyści, Aeroklub Białostocki, Wodniacy białostoccy. Mediateka CLZ dostępna jest stacjonarnie, w Pracowni Multimedialnej w BOK/CLZ oraz na stronie internetowej www.centrumzamenhofa.pl/mediateka.

b) Rekonstrukcja miejsc/ 30 minut

 Przed Wami znajdują się fragmenty planu centrum miasta, każdy dotyczy innego odcinka, razem tworzą całość. Na tabletach znajdują się relacje Pani Donaty Ejsymont i Krystyny Zawadzkiej, które opowiadają o tym, jak wyglądał Białystok przed wojną, jaki miał charakter

Partnerzy:

Ośrodek **Karta**

Patroni medialni:

Spacer po centrum – scenariusz zajęć
autorki: Anna Talarczyk, Anna Danilewicz
organizator: Białostocki Ośrodek Kultury
/Centrum im. Ludwika Zamenhofa

zaraz po wojnie, ale ze zwróceniem uwagi na to co pozostało z poprzednich lat, co nie zostało zniszczone. Opowiadają o konkretnych miejscach, ulicach, domach. Wystuchajcie nagrań, odnajdźcie te miejsca na mapie, spróbujcie zrekonstruować opisane miejsca, budynki, ludzi. W trakcie odsłuchiwania korzystajcie z karty pracy (załącznik nr 6), która pozwoli Wam uporządkować informacje. Uruchomcie też wyobraźnię – otwórzcie się na dźwięki, kolory, zapachy przedwojennego miasta. Nie każda informacja jest zawsze powiedziana wprost. Za pomocą papierów, mazaków, spróbujcie oddać charakter miasta. Możecie przyczepiać je przy pomocy plasteliny i wykałaczek. Dopasujcie zdjęcia.

Każda grupa ma do dyspozycji tablet, na którym znajduje się fragment relacji z Mediateki CLZ (załącznik nr 5). Filmy są dopasowane do fragmentów mapy:

Grupa A – Rynek Sienny

Grupa B – ul. Sienkiewicza i Lipowa

Grupa C – ul. Jurowiecka

Jeżeli nie dysponujecie tabletami, można je zastąpić smartphonem, laptopem lub wydrukowaną transkrypcją nagrania.

c) Prezentacja centrum/ 15 minut

Usiądźmy teraz przy jednym stole i połączmy mapy w jedną całość. Wyobraźcie sobie, że jesteście przewodnikami, że zabieracie nas i resztę grupy na spacer. Opiszcie to, co jest Waszym zdaniem najciekawsze, a co najbardziej zaskakujące. Zacznijmy od grupy A...

W tym miejscu wyjaśniamy również trudne pojęcia, które uczestnicy zanotowali w karcie pracy.

d) Podsumowanie

Niech każdy znajdzie teraz miejsce, które zaznaczył na mapie i sprawdzi, co się zmieniło, co było w miejscu, gdzie on/ona teraz bywa.

Czy miasto międzywojenne różniło się od dzisiejszego? Co Was zaskoczyło? Co się zmieniło? Co pozostało bez zmian?

Czy znaleźliście odpowiedzi na pytania, które zadaliście w pierwszej części zajęć?

Partnerzy:

Ośrodek **Karta**

KSIĄŻNICA
PODLASKA
im. Łukasza Górnickiego w Białymstoku

Patroni medialni:

kurier
Poranny

Białystok ONLINE
www.BialystokOnline.pl

RADIO
AKADERA
87.7 FM

TVP3
BIAŁYSTOK

HIST
MAG
ORG